

บทที่ ๔

ประวัติการสั่งสมบารมีและการบรรลุธรรมของพระอุบาลีเถระ

พระอุบาลีเถระ มีปรากฏในพระคัมภีร์หลายพระคัมภีร์ด้วยกันคือ คัมภีร์เอกนิบาตอังคุตตรนิกาย ๑ คัมภีร์มโนรธปุรณี ๑ คัมภีร์อุปทาน ๑ คัมภีร์วิสุทธชนวิลาสินี ๑ คัมภีร์เถระคาถา ๑ คัมภีร์เถระคาถาวันณา ๑ ในพระคัมภีร์เอกนิบาตอังคุตตรนิกายนั้นว่า สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงยกย่องพระอุบาลีเถระเจ้าไว้ ด้วยวาระพระบาลีที่ได้ยกขึ้นไว้ว่า เอตทคัค กิกขเว มม สาวกานํ กิกขุนํ วินยธรานํ ยทิทํ อุปาสิตี. ในพระบาลีนั้นมีคำแปลว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลายพระอุบาลีเป็นเอตทัคคะ เลิศกว่าภิกษุทั้งหลาย ซึ่งเป็นสาวกของเราตถาคตที่ทรงไว้ซึ่งพระวินัย ผู้วิจยจึงสนใจประวัติความเป็นมาและการสั่งสมบารมีของพระอุบาลีเถระ ซึ่งในบทนี้ได้หัวข้อในการศึกษาไว้ดังนี้

- ๔.๑ การสั่งสมบารมีเพื่อการบรรลุธรรมชาติภูมิในอดีตชาติ
- ๔.๒ ชาติภูมิในปัจจุบันชาติ
- ๔.๓ การบรรพชาอุปสมบท
- ๔.๔ พระอุบาลีเถระได้รับเป็นเอตทัคคะ
- ๔.๕ วิธีปฏิบัติธรรมของพระอุบาลีเถระ
- ๔.๖ ลักษณะการบรรลุธรรมของพระอุบาลีเถระ
- ๔.๗ สรุป

๔.๑ การสั่งสมบารมีเพื่อการบรรลุธรรมชาติภูมิในอดีตชาติ

ในอดีตชาติครั้งหนึ่งท่านได้เกิดเป็นพราหมณ์ มีนามว่าสุชาติพราหมณ์ อยู่ในเมืองหงสวดี มีสมบัติถึง ๘๐ โกฏิ สำเร็จไตรเพททั้ง ๓ พร้อมทั้งคัมภีร์พิเศษอีกหลายคัมภีร์ต่อมา ในกาลแห่งพระปทุมุตตรพุทธเจ้าอุบัติขึ้นในโลก แล้วได้เสด็จไปประทับที่เมืองหงสวดี ได้ทรงแสดงธรรมโปรดพุทธบิดา ในท่ามกลางประชุมชนอันอยู่เต็มไปในที่ ๑ โยชน์ ในคราวนั้น สุนันทาบสภักดิ์เนรมิตรปราดดอกไม้ขึ้นมุงบังประชุมชนทั้งสิ้นซึ่งอยู่ในสถานที่นั้น ๆ เมื่อองค์พระปทุมุตตระทรงแสดงสัจธรรม ๔ ประการอยู่ที่มณฑปดอกไม้นั้น มีเทพยดาและมนุษย์แสนโกฏิได้ประโยชน์อันใหญ่หลวงคือบรรลุมรรค ผล นิพพาน ครั้นองค์พระปทุมุตตระทรงแสดงธรรมอยู่ ๗ วัน ๗ คืนแล้ว รุ่งขึ้น

วันที่ ๘ ก็ทรงทำนายสุนันดาบสไว้ว่า สุนันดาบสนี้เมื่อท่องเที่ยวอยู่ในมนุษย์โลกเทวโลก ก็จะเป็นผู้ประเสริฐกว่าเทพยดาและมนุษย์ทั้งปวง แล้วจะได้เป็นสาวกของพระโคตมพุทธเจ้า มีนามว่า ปุณณมันตานีบุตร ในกัปที่แสนแห่งกับข้างหน้า ข้าพเจ้าผู้ชื่อว่าอุบาลีซึ่งได้เกิดเป็นสุชาตพราหมณ์

ในครั้งนั้น ได้ฟังคำทำนายขององค์พระปทุมุตตระดังนี้แล้วก็อยากจะทำบุญ พอได้ทำบุญแล้วก็ปรารถนาเป็นผู้เลิศในทางวินัย เหมือนภิกษุรูปหนึ่งซึ่งเป็นสาวกขององค์พระปทุมุตตระนั้น ในคราวนั้นข้าพเจ้าได้สร้างอารามชื่อว่าโสภณะ ถวายแก่พระภิกษุสงฆ์มีองค์พระปทุมุตตระเป็นประธาน ครั้นสร้างอารามเสร็จแล้วก็ได้ทำการฉลองสังฆารามอีกเป็นอันมาก พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้นก็ได้ทรงอนุโมทนาและทำนายไว้ว่า สุชาติพราหมณ์ที่ได้สร้างอารามถวายสงฆ์นี้ จะเพียบพร้อมด้วยความสุขในมนุษย์โลก เทวโลกอยู่ตลอดกาลนาน คือจะได้เสวยทิพยสมบัติอยู่ในเทวโลกตลอด ๓ หมื่นกัป จะได้เป็นสมเด็จจอมรินทราธิราชพันชาติ จะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิราชพันชาติ จะได้เป็นพระราชประเทศราชนับชาติมิได้ แล้วจะได้เป็นสาวกของพระโคตมพุทธเจ้าในกัปที่แสนข้างหน้า มีนามว่าอุบาลี^{๒๐๒}

ในกัปที่สองภายหลังภัทรกัปนี้ไป ท่านได้เกิดเป็นพระราชโอรสของพระเจ้าอัญชสะผู้มีพระเดชานุภาพยิ่งใหญ่ มีทรัพย์หลายแสนโกฏิ ชื่อว่า เจ้าชายจันทนะ เจ้าชายนั่นเป็นคนกระด้าง คือแข็งกร้าว ถือตัว ด้วยความเมาในชาติตระกูล ยศ และโภคะ ในวันหนึ่งท่านได้เสด็จออกประพาสอุทยานนอกพระนคร โดยทรงช้างชื่อว่า สิริกะ แวดล้อมด้วยกองทัพไพร่พลและบริวารเป็นอันมาก ในทางที่จะไปนั้นพระปัจเจกสัมพุทธเจ้านามว่าเทวละทรงพระดำเนินผ่านหน้าช้างไป ท่านจึงไล่ช้างพระที่นั่งไปล่วงเกินพระปัจเจกสัมพุทธเจ้า ด้วยพระบารมีในพระปัจเจกพุทธเจ้าช้างพระที่นั่งนั้นกลับแสดงอาการโกรธท่านซึ่งเป็นผู้บังคับช้างและไม่ยอมย่ำเท้า ยืนหยุดนิ่งอยู่ตัวท่านเมื่อได้แสดงกิริยาต่ำช้าเช่นนั้นต่อพระปัจเจกพุทธเจ้าแล้ว ข้าพเจ้าเห็นช้างไม่พอใจ จึงได้โกรธพระปัจเจกพุทธเจ้า เบียดเบียนพระปัจเจกสัมพุทธเจ้าแล้ว ได้ไปยังพระอุทยาน ข้าพเจ้าไม่พบความสำราญ ณ ที่นั้น เหมือนคนถูกไฟไหม้ศีรษะ ถูกความกระวนกระวายแผดเผา เหมือนปลาติดเบ็ดพื้นแผ่นดินเป็นเสมือนไฟลุกไปทั่วสำหรับข้าพเจ้า เมื่อภัยเกิดขึ้นแล้วอย่างนี้ ท่านจึงเข้าไปเฝ้าพระราชบิดาเล่าความทั้งหมดให้ฟัง พระเจ้าอัญชสะได้ฟังก็ตกพระทัย ตรัสว่า เพราะกระทำความไม่เอื้อเฟื้อในพระปัจเจกสัมพุทธเจ้านั้น พวกเราทั้งหมดจักพินาศ พวกเราจักให้พระปัจเจกพุทธเจ้านั้นอดโทษจึงจักไม่ฉิบหาย หากเราทั้งหลายไม่ไปขอให้พระปัจเจกสัมพุทธเจ้าทรงยกโทษ ภายใน ๗ วัน แวนแคว้นอันสมบูรณ์ของเราจักทำลายหมด ท่านจึงเข้าไปเฝ้าพระปัจเจกสัมพุทธเจ้า ขอบมาต่อพระองค์ พระปัจเจกพุทธเจ้าก็ทรงยกโทษให้ ด้วยกรรมเช่นนี้ท่านจึงต้องเกิดมาในตระกูลที่ต่ำในชาตินี้^{๒๐๓}

^{๒๐๒} ขุ.อป. ๑/๔๔๑/๖๘

^{๒๐๓} ขุ.อป. ๑/๕๕๑/๘๔

๔.๒ ขาติภูมิในปัจจุบันชาติ

ประวัติพระอุบาลีเถระนั้น เกิดในตระกูลช่างกลบ ในกรุงกบิลพัสดุ์ เมื่อเจริญเติบโตขึ้น ได้เข้าถวายตัวเป็นมหาดเล็กทำหน้าที่ในตำแหน่งเจ้าพนักงานภูษามาลา มีหน้าที่ตัดแต่งพระเกศา และดูแลเครื่องแต่งพระองค์ประจำราชสกุลศากยะ ได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความจงรักภักดีเสมอต้นเสมอปลาย จนเป็นที่ไว้วางพระหฤทัยปฏิสนธิในเรือนช่างตัดผม มารดาบิดาได้ตั้งชื่อว่า อุบาลีทารก เมื่ออุบาลีทารกเติบโตขึ้นแล้ว ก็ได้เป็นที่โปรดปรานของเจ้าศากยะทั้ง ๕ พระองค์ เมื่อพระบรมศาสดาประทับอยู่ที่อนุปิยอัมพวัน ก็ได้ออกบรรพชากับเจ้าศากยะทั้ง ๕

๔.๓ การบรรพชาอุปสมบท

เมื่อครั้งพระบรมศาสดาเสด็จมาโปรดพระประยูรญาติที่กรุงกบิลพัสดุ์ ตามคำทูลอาราธนาของพระกาฬุทายีเถระ เมื่อพระพุทธรองค์รับนิมนต์แล้วจึงเสด็จจาริกพร้อมภิกษุแสนรูปเป็นบริวาร เสด็จออกจากกรุงราชคฤห์ไปยังกรุงกบิลพัสดุ์ ในวันที่ถึง ก็ได้ทรงแสดงพระธรรมเทศนาโปรดหมู่พระญาติ แล้วในวันที่ ๒ ทรงเที่ยวบิณฑบาตตามลำดับตรอกในกรุงกบิลพัสดุ์ ทรงแสดงธรรมถวายพระพุทธรูปบิดา ทรงอนุเคราะห์พระญาติที่พึงทรงกระทำในที่นั้น แล้วทรงบรรพชาให้ราหุลกุมาร ต่อมาก็เสด็จจากกรุงกบิลพัสดุ์ จาริกไปในมัลลรัฐแล้วเสด็จกลับมายังอนุปิยอัมพวันของมัลลกษัตริย์ จากนั้นเหล่าชัตติยกุมารในแต่ละมหาสาขาของศากยวงศ์เป็นอันมาก ก็ออกบรรพชาตามเสด็จพระพุทธรองค์ ครั้งนั้นพระโอรสของศากยกษัตริย์ ๕ พระองค์ คือ ภัททิยะ อนุรุทธะ อานันทะ ภคกิมพิละ และพระโอรสของโกลิยกษัตริย์อีก ๑ พระองค์ คือ เทวทัต ก็มีพระประสงค์จะออกผนวชตามเสด็จบ้าง จึงได้เสด็จออกจากกรุงกบิลพัสดุ์โดยจัดกระบวนพยุหยาตรา ให้เป็นเสมือนเสด็จประภาสราษุทยาน โดยในครั้งนั้นนายอุบาลีภูษามาลาก็ได้ตามเสด็จด้วยในฐานะมหาดเล็กคนสนิท ครั้นย่างเข้าพรมแดนอื่นแล้วก็สั่งให้กระบวนตามเสด็จกลับทั้งหมด ทรงพระดำเนินตามลำพัง ๖ พระองค์ต่อไป พร้อมด้วยนายอุบาลี เมื่อเห็นว่าได้มาไกลพอสมควรแล้วทั้ง ๖ พระองค์จึงได้ส่งนายอุบาลีภูษามาลากลับและทรงเปลื้องเครื่องประดับออก เอาภูษาห่อแล้วมอบให้กับนายอุบาลีเพื่อใช้เป็นทรัพย์สินในการเลี้ยงชีพต่อไป

ครั้งนั้นนายอุบาลีผู้เป็นภูษามาลา ก็ได้เดินทางกลับพร้อมห่อเครื่องประดับที่ได้รับมานั้น เมื่อเดินทางมาได้ระยะหนึ่งก็ฉุกใจคิดว่า ถ้าเรากลับไปแล้ว เจ้าศากยะในกรุงกบิลพัสดุ์ก็จะคิดว่าเราหลงเจ้าชายมาประหารแล้วชิงเอาเครื่องประดับตกแต่งมา ก็ราชกุมารทั้ง ๖ นี่ยังทรงผนวชได้

ไหนเราจึงจะบวชบ้างไม่ได้เล่า^{๒๐๔} ท่านจึงแก้ห่อเครื่องประดับแล้วเอาเครื่องประดับนั้นแขวนไว้บนต้นไม้ แล้วพูดว่า ของนี้เราให้แล้ว ผู้ใดเห็นผู้นั้นจงนำไปเถิด แล้วเดินตามไปเฝ้าศากยกุมารเหล่านั้น ศากยกุมารเหล่านั้น ทอดพระเนตรเห็นอุบาสีผู้เป็นภุชามาลา เดินกลับมาจึงรับสั่งถามว่ากลับมาทำไม นายอุบาสีผู้เป็นภุชามาลาจึงเล่าความให้ทราบ เหล่าชัตติยกุมารก็เห็นด้วยจึงพาอุบาสีผู้เป็นภุชามาลาเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคกราบทูลขอบวช โดยทรงขอให้พระพุทธรองค์บวชให้นายอุบาสีนี้ก่อน ด้วยเหตุเพื่อลดมานะความถือตัวของตนเองที่เป็นวงศ์ษัตริย์ เมื่อบวชหลังนายอุบาสีก็ต้องทำความเคารพผู้ที่บวชมาก่อน แม้ผู้นั้นจะเคยเป็นมหาดเล็กรับใช้ก็ตาม

พระศาสดาได้ทรงจัดการบวชให้นายอุบาสีก่อนตามประสงค์ เมื่อบรรพชาแล้ว พระอุบาสีก็ขอให้พระศาสดาทรงสอนกัมมัญฐานแล้วกราบทูลว่า

“ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงอนุญาตให้ข้าพระองค์ไปอยู่ป่าเถิด”

พระบรมศาสดาจึงตรัสว่า

“ดูก่อนภิกษุ เมื่อเธอไปอยู่ป่าจะได้ทำธุระเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ส่วนเมื่ออยู่ในสำนักของเราก็จะได้ทำธุระถึง ๒ ประการ คือ วิปัสสนาธุระ คັນธุระ”

พระเถระได้ทำตามพระดำรัสของพระบรมศาสดา มีมาใน พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต อุปาลิสูตร ว่าครั้งนั้น ท่านพระอุบาสีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัตแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ข้าพระองค์ปรารถนาจะอาศัยเสนาสนะอันเงียบสงัดคือป่าโปรง^{๒๐๕} และป่าทึบอยู่^{๒๐๖}”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

“อุบาสี เสนาสนะอันเงียบสงัดคือป่าโปรงและป่าทึบอยู่ลำบาก ทำวิเวกได้ยาก ในการอยู่โดดเดี่ยวก็อริมย์ได้ยาก ป่าทั้งหลายเห็นจะชักนำจิตของภิกษุผู้ยังไม่ได้สมาธิ ให้หวาดหวั่น อุบาสี ผู้ใดฟังกล่าวอย่างนี้ว่า ‘เรายังไม่ได้สมาธิ จักอาศัยเสนาสนะอันเงียบสงัดคือป่าโปรงและป่าทึบอยู่’ ผู้นั้นพึงหวังข้อนี้ได้ว่า ‘จักจมลงหรือจักฟุ้งซ่าน’ เปรียบเหมือนมีห้วงน้ำใหญ่ ถ้ามีช้างใหญ่สูง ๗ ศอก หรือ ๗ ศอกครึ่งมาถึง ช้างนั้นพึงคิดอย่างนี้ว่า ‘ทางที่ดี เราควรจะลงสู่ห้วงน้ำนี้แล้วล้างหู เล่นบ้าง ล้างหลังเล่นบ้าง อาบ ต้ม ขึ้นมาแล้วหลีกไปตามปรารถนา’ ช้างนั้นลงสู่ห้วงน้ำนั้นแล้ว พึง

^{๒๐๔} วิ.จู. ๗/๓๓๑/๑๗๐

^{๒๐๕} อัง.ทุก.อ. ๒/๓๑/๓๐

^{๒๐๖} อัง.ทสก.อ. ๓/๙๙/๓๗๐

ล้างหูเล่นบ้าง ล้างหลังเล่นบ้าง อาบ ต้ม ขึ้นมาแล้วหลีกไปตามปรารถนา ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะข้างนั้นมีร่างกายใหญ่จึงต้องลงน้ำลึก ครั้นกระต่ายหรือเสือปลามาถึงหัวหน้านั้นเข้า กระต่ายหรือเสือปลานั้นพึงคิด อย่างนี้ว่า ‘เราเป็นอะไรและข้างใหญ่เป็นอะไร ทางที่ดี เราควรจะลงสู่หัวน้ำนี้แล้ว ล้างหูเล่นบ้าง ล้างหลังเล่นบ้าง อาบ ต้ม ขึ้นมาแล้วหลีกไปตามปรารถนา’ กระต่ายหรือเสือปลานั้นลงสู่หัวหน้านั้นโดยฉับพลัน ไม่ทันได้พิจารณา จำต้องหวังข้อนี้ได้ว่า ‘จักจมลงหรือจักลอยขึ้น’ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะกระต่ายหรือเสือปลานั้น มีร่างกายเล็ก ลงในหัวน้ำลึกไม่ได้ ฉันทใด ผู้ใดพึงกล่าวอย่างนี้ว่า ‘เราเมื่อยังไม่ได้สมาธิ จักอาศัยเสนาสนะอันเจียบสัด คือป่าโปร่งและป่าที่บออยู่’ ผู้นั้นจำต้องหวังข้อนี้ได้ว่า ‘จักจมลงหรือจักฟุ้งซ่าน’ ฉันทนั้นเหมือนกัน เปรียบเหมือนเด็กอ่อนยังนอนหงาย เล่นมูตรและคูของตน เธอเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร การเล่นนี้เป็นการเล่นของเด็กอ่อนโดยทั่วไปหรือ^{๒๐๗}”

พระอุบาลีกราบทูลว่า

“อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า^{๒๐๘}”

เมื่อได้รับโอวาทจากพระบรมศาสดา พระอุบาลีเถระตั้งใจเจริญวิปัสสนาไปไม่ช้าก็ได้สำเร็จพระอรหันต์ ครั้งนั้นสมเด็จพระบรมศาสดาได้ทรงสอนพระอุบาลีเถระเจ้า ให้ศึกษาเล่าเรียนพระวินัยปิฎกด้วยพระองค์เอง^{๒๐๙}

๔.๔ พระอุบาลีเถระได้รับเป็นเอตทัคคะ

พระศาสดาได้ตรัสสอนพระอุบาลีให้ศึกษาเล่าเรียนพระวินัยด้วยพระองค์เองโดยตลอด จึงเป็นเหตุให้พระอุบาลีมีความเข้าใจและทรงจำพระวินัยปิฎกได้แม่นยำ และมีความเชี่ยวชาญมาก ทั้งเป็นผู้ที่สามารถพิจารณาหาเหตุผลเกี่ยวกับเรื่องพระวินัยได้เป็นอย่างดี จนทำให้พระพุทธเจ้าทรงยกย่องว่าเป็นเอตทัคคะในบรรดาภิกษุผู้ทรงพระวินัย คือ เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายผู้เป็นสาวกของพระพุทธเจ้าฝ่ายทรงวินัย พระอุบาลีมีบทบาทสำคัญมากในกิจการพระพุทธศาสนาทั้งในสมัยที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ และหลังจากที่พระองค์เสด็จปรินิพพานแล้ว คือ

๑) เป็นผู้สอนพระวินัยแก่ภิกษุทั้งหลาย โดยเหตุที่ท่านได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าเป็นผู้มีความชำนาญในพระวินัย ภิกษุทั้งหลายจึงเรียนพระวินัยในสำนักของท่าน

^{๒๐๗} อัง.ทสก.อ ๔/๙๙/๒๓๓

^{๒๐๙} ขุ.อป. ๓๓/๖๑/๕๖๘

นอกจากนั้นภิกษุที่ทรงจำวินัยปิฎกในสมัยต่อๆ มากี่ล้านแต่เป็นศิษย์ผู้เรียนวินัยตามสายพระอุบาลีทั้งสิ้น

ในการสังคายนานั้น มีพระมหากัสสปเถระเป็นประธาน มีหน้าที่ซักถามเกี่ยวกับพระธรรมวินัย โดยพระอุบาลีเป็นผู้ชี้แจงเกี่ยวกับข้อบัญญัติพระวินัย ส่วนพระอานนท์เป็นผู้ชี้แจงเกี่ยวกับพระสูตรและพระอภิธรรม เหล่าพระเถระจึงเริ่มปรึกษาและสมมติตนเป็นผู้พิจารณาวิสาขนา โดยพระมหากัสสปเถระได้ปรึกษาภิกษุทั้งหลายว่าควรจะสังคายนา พระธรรมหรือพระวินัยก่อน ภิกษุทั้งหลายเรียนว่า สมควรสังคายนาพระวินัยก่อนด้วยเหตุว่า พระวินัยได้ชื่อว่าเป็นอายุของพระพุทธศาสนา เมื่อพระวินัยยังตั้งอยู่ พระพุทธศาสนาจัดว่ายังดำรงอยู่

พระมหากัสสปจึงถามถึงผู้ที่สมควรจะเป็นธุระชี้แจงในเรื่องพระวินัย ภิกษุทั้งหลายเห็นสมควรให้ท่านพระอุบาลีเป็นผู้ชี้แจง ด้วยเหตุผลว่า เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่นั้นเอง ทรงอาศัยวินัยปริยัติ จึงตั้งท่านพระอุบาลีไว้ในเอตทัคคะเลิศกว่าสาวกของเราผู้ทรงวินัย ฉะนั้น ภิกษุทั้งหลายจึงปรึกษากันว่า พวกเราจะถามพระอุบาลีเถระสังคายนาพระวินัย ดังนี้ ลำดับนั้นพระเถระก็ได้สมมติตนเองเพื่อต้องการถามพระวินัย ฝ่ายพระอุบาลีเถระก็ได้สมมติตนเพื่อประโยชน์แก่การวิสาขนา

(คำสมมติตนพิจารณาวิสาขนาพระวินัย)

ในการสมมติตนนั้นในพระไตรปิฎกได้บรรยายไว้ดังนี้

ครั้งนั้นแล ท่านพระมหากัสสปเถระ เผด็จให้สงฆ์ทราบทั่วว่า ผู้มีอายุทั้งหลายขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมของสงฆ์ถึงที่แล้วไซ้ ข้าพเจ้าพึงถามพระวินัยกะพระอุบาลี

ฝ่ายพระอุบาลีก็เผด็จให้สงฆ์ทราบทั่วว่า ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้าถ้าความพร้อมของสงฆ์ถึงที่แล้วไซ้ ข้าพเจ้าผู้อันท่านพระมหากัสสปถามแล้ว พึงวิสัชนาพระวินัย

(พิจารณาและวิสัชนาพระวินัย)

ท่านพระอุบาลีครั้นสมมติตนอย่างนั้นแล้ว ได้ลุกขึ้นจากอาสนะห่มจีวรเฉวียงบ่าแล้ว ไหว้ภิกษุเถระทั้งหลายแล้วนั่งบนธรรมาสน์ พระมหากัสสปนั่งบนเถราสน์ แล้วถามพระวินัยกับท่านพระอุบาลีว่า^{๒๑๐}

พระมหากัสสป “ท่านอุบาลี ปฐมปาราชิก พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติ ณ ที่ไหน”

พระอุบาลี “ที่เมืองเวสาลี ขอรับ”

พระมหากัสสป “ทรงปรารภใคร?”

^{๒๑๐} วิ.จู. ๗/๔๓๙/๓๗๘

พระอุบาลี “ทรงปรารภพระสุทินกลันทบุตร ขอรับ”

พระมหากัสสป “ทรงปรารภในเพราะเรื่องอะไร”

พระอุบาลี “ในเพราะเรื่องเมถุนธรรม ขอรับ”

ต่อจากนั้น ท่านพระมหากัสสป ถามท่านพระอุบาลีถึง วัตถุ นิทาน บุคคล บัญญัติ อนุบัญญัติ อาบัติ และอนาบัติ แห่งปฐมปาราชิก แห่งทุติยปาราชิก แห่งตติยปาราชิก และแห่ง จตุตถปาราชิกจนครบถ้วน พระอุบาลีเถระนั้น เมื่อพระมหากัสสปถามแล้ว ท่านก็ได้วิสัชนาตอบ โดยละเอียด

(รวบรวมพระวินัยของภิกษุไว้เป็นหมวด ๆ)

ลำดับนั้น พระเถระทั้งหลายกำหนดปาราชิก ๔ เหล่านี้เข้าสู่การสังคายนาว่าชื่อ ปาราชิกกัณฑ์แล้วได้ ตั้งสังฆาภิเสศ ๑๓

ตั้ง ๒	สิกขาบท	ไว้ชื่อว่า	เตรสกัณฑ์
ตั้ง ๓๐	สิกขาบท	ไว้ชื่อว่า	อนียต
ตั้ง ๙๒	สิกขาบท	ไว้ชื่อว่า	นิสัคคียปาจิตตีย์
ตั้ง ๔	สิกขาบท	ไว้ชื่อว่า	ปาจิตตีย์
ตั้ง ๗๕	สิกขาบท	ไว้ชื่อว่า	ปาฏิเทสนียะ
ตั้งธรรม ๗	ประการ	ไว้ชื่อว่า	เสขิยะ
		ไว้ชื่อว่า	อธิกรณสมณะ

(รวบรวมวินัยของภิกษุณีไว้เป็นหมวด ๆ)

พระเถระทั้งหลายครั้นยกมหาวิภังค์ขึ้นสู่สังคหะอย่างนั้นแล้ว จึง

ตั้ง ๘	สิกขาบท ในภิกษุณีวิภังค์	ไว้ชื่อว่า	ปาราชิกกัณฑ์
ตั้ง ๑๗	สิกขาบท	ไว้ชื่อว่า	สัตตรสกัณฑ์
ตั้ง ๓๐	สิกขาบท	ไว้ชื่อว่า	นิสัคคียปาจิตตีย์
ตั้ง ๑๖๖	สิกขาบท	ไว้ชื่อว่า	ปาจิตตีย์
ตั้ง ๘	สิกขาบท	ไว้ชื่อว่า	ปาฏิเทสนียะ
ตั้ง ๗๕	สิกขาบท	ไว้ชื่อว่า	เสขิยะ
ตั้งธรรม ๗	ประการ	ไว้ชื่อว่า	อธิกรณสมณะ

พระเถระทั้งหลาย ครั้นยกภิกษุณีวิภังค์ขึ้นสู่สังคหะอย่างนี้แล้ว จึงได้ยกแม่ขันธกะและ ปริวารขึ้น (สู่สังคายนา) โดยลักษณะเช่นเดียวกันนั้น ดังนั้นพระวินัยปิฎกพร้อมทั้งอุกโตวิภังค์ขันธกะ และปริวารทั้งหมดนี้ พระเถระทั้งหลายก็ยกขึ้นสู่สังคหะแล้วด้วยลักษณะเช่นนี้

เมื่อครั้งพระมหากัสสปเถระ ได้ถามวินัยปิฎกทั้งหมด พระอุบาลีเถระก็ได้วิสัชนาแล้ว ในที่สุดแห่งการบูชาและวิสัชนา พระอรหันต์ ๕๐๐ องค์ ก็ได้ทำการสวดสาธยายเป็นคณะ โดยลักษณะที่ยกขึ้นสู่สังคหะนั้น ในอวสานแห่งการสังคายนาพระวินัย พระอุบาลีเถระก็ลงจาก ธรรมาสน์ให้พวกภิกษุผู้แก่พรรษาแล้วว่าแล้วนั่งบนอาสนะของท่าน

พระวินัยปิฎกนี้ พระอุบาลีเถระจำทรงไว้ต่อพระพักตร์ของพระผู้มีพระภาคเจ้าใน เบื้องต้นก่อน เมื่อครั้งพระตถาคตเจ้ายังไม่ปรินิพพานและพระภิกษุหลายพันรูปทรงจำไว้ต่อจาก ท่านพระอุบาลีเถระนั้น เมื่อพระตถาคตเจ้าปรินิพพานแล้ว พระธรรมสังคหเถระทั้งหลาย มี พระมหากัสสปเป็นประมุขก็ทรงจำกันต่อมา พระวินัยนำสืบต่อมาตามลำดับในสำนักพระอุบาลีเถระ ตั้งปฐมสังคายนามาจนถึงจนถึงตติยสังคายนาครั้งที่ ๓ สำนักพระอุบาลีเถระนั้นมีลำดับพระเถราจารย์ ดังต่อไปนี้^{๒๑๑}

พระอุบาลีเถระ	เล่าเรียนมาจาก	พระสัมมาสัมพุทธเจ้า
พระทาสกเถระ	เล่าเรียนมาในสำนักของพระอุบาลีเถระ	ผู้เป็นอุปัชฌายะของตน
พระโสณกเถระ	เล่าเรียนมาในสำนักของพระทาสกเถระ	ผู้เป็นอุปัชฌายะของตน
พระสิคควเถระ	เล่าเรียนมาในสำนักของพระโสณกเถระ	ผู้เป็นอุปัชฌายะของตน
พระโมคคลีบุตรติสสเถระ	เล่าเรียนมาในสำนักของพระสิคควเถระ	ผู้เป็นอุปัชฌายะของตน

พระพระโมคคลีบุตรติสสเถระเป็นผู้กระทำตติยสังคายนา (การสังคายนาครั้งที่ ๓) ใน สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ที่โอศการาม กรุงปาตลีบุตร ประเทศอินเดีย ใน พ.ศ. ๒๓๕

๒) ได้รับความไว้วางใจจากพระพุทธเจ้าเป็นพิเศษถ้ามืออิทธิฤทธิ์ (คติหรือเรื่องราว) ที่ เกี่ยวกับวินัยเกิดขึ้น พระพุทธองค์ก็ทรงมอบให้พระอุบาลีรับภาระดำเนินการวินิจฉัยให้เป็นไปโดย ถูกต้อง เช่น

เรื่องภิกษุชาวเมืองภารุกัจฉะฝืน สมัยหนึ่งภิกษุชาวเมืองภารุกัจฉะรูปหนึ่ง ฝืนว่าได้เสพ เมถุนธรรมในภรรยาเก่าแล้วคิดว่า เราไม่เป็นสมณะจักสึก แล้วเดินทางไปสู่เมืองภารุกัจฉะ พบท่าน พระอุบาลีในระหว่างทาง จึงกราบเรียนเรื่องนั้นให้ทราบ ท่านพระอุบาลีกล่าวอย่างนี้ว่า “ดูก่อน ท่านผู้มีอายุ อาบัติไม่มีเพราะความฝืน”^{๒๑๒}

เรื่องพระอชชุกะเมืองเวสาลี สมัยหนึ่งคบตีอุปัฏฐากคนหนึ่งของท่านพระอชชุกะใน เมืองเวสาลี มีเด็กชาย ๒ คน คือ บุตรชายคนหนึ่ง หลานชายคนหนึ่ง ครั้นนั้นท่านคบตีได้บอกกับ

^{๒๑๑} วิ.ป. ๘/๘/๑๓

^{๒๑๒} วิ.มหา. ๑/๗๘/๖๖

ท่านพระอชชุกะว่าท่านได้ฟังทรัพย์ไว้ในที่ลับแห่งหนึ่ง ถ้าพระอชชุกะเห็นว่าเด็กคนใดมีศรัทธา เลื่อมใส ก็ขอให้ท่านบอกสถานที่ฝังทรัพย์นั้นแก่เด็กคนดังกล่าว ต่อมาท่านคบหาก็ได้ถึงแก่กรรม ครั้นสมัยต่อมา ท่านพระอชชุกะเห็นว่าหลานชายของคบหานั้นเป็นผู้มีศรัทธาเลื่อมใส จึงได้บอก สถานที่ฝังทรัพย์นั้นแก่เด็กผู้เป็นหลานชาย หลานชายนั้นได้รวบรวมทรัพย์ และเริ่มบำเพ็ญทาน ด้วยทรัพย์สมบัตินั้นต่อมา บุตรชายของคบหานั้นได้เรียนถามท่านพระอานนท์ว่า “ระหว่าง บุตรชายหรือหลานชาย ใครเป็นทายาทของบิดา” ท่านพระอานนท์ตอบว่า “ธรรมดาบุตรชายย่อม เป็นทายาทของบิดา” บุตรชายของคบหาก็บอกแก่พระอานนท์ว่า “พระอชชุกะนี้ ได้บอกที่ฝัง ทรัพย์ทรัพย์สมบัติของบิดาให้กับหลานชายของบิดา” ท่านพระอานนท์ว่า “ถ้าอย่างนั้นท่าน พระอชชุกะก็ไม่ใช่สมณะ” ท่านพระอชชุกะเมื่อได้ทราบเรื่อง จึงได้ขอให้ท่านอานนท์ได้โปรด วินิจฉัยให้ความเป็นธรรมแก่ท่านด้วย ในครั้งนั้นท่านพระอุบาลีเป็นฝ่ายของท่านพระอชชุกะ ท่านจึงถามท่านพระอานนท์ว่า “ภิกษุซึ่งเจ้าของทรัพย์สั่งไว้ว่าให้บอกสถานที่ฝังทรัพย์แก่บุคคลนั้น ภิกษุนั้นจะต้องอาบัติด้วยหรือ” ท่านพระอานนท์ตอบว่า “ไม่ต้องอาบัติ” ท่านพระอุบาลีจึงแจ้งแก่ ท่านพระอานนท์ว่า “ท่านพระอชชุกะนี้ คบหิตีเจ้าของทรัพย์ได้สั่งไว้ให้ท่านบอกสถานที่ฝังทรัพย์นี้ แก่บุคคลชื่อนี้ จึงได้บอกแก่บุคคลนั้น ดังนั้นท่านพระอชชุกะไม่ต้องอาบัติ”^{๒๑๓}

เรื่องพระกุมารกัสสปะ มารดาของพระเถระนั้นเป็นธิดาของเศรษฐีในกรุงราชคฤห์ นางได้เลื่อมใสในการบวชและได้เพียรขอบรรพชามาตั้งแต่ยังเป็นเด็กน้อย แม้นางจะอ่อนวอนอยู่ บ่อย ๆ มารดาก็ไม่ยอมให้บรรพชา ต่อมาเมื่อนางเจริญวัยขึ้น บิดามารดาได้จัดการให้ได้แต่งงาน และไปอยู่ในตระกูลสามี ตัวสามีเองก็เป็นผู้มีจิตใจตั้งเทวดาครั้นต่อมาไม่นานนักนางก็ตั้งครรภ์ขึ้น แต่ตัวนางเองยังไม่ทราบความที่ตนเองนั้นตั้งครรภ์ขึ้นเลย ด้วยความประสงค์ที่จะบวชนางได้ พยายามเอาใจสามีแล้วจึงขอบรรพชา สามีนางก็ยินยอมและได้นำนางไปสู่สำนักของนางภิกษุณี ให้บวชในสำนักของนางภิกษุณีที่เป็นฝ่ายของพระเทวทัต ในกาลต่อมานางภิกษุณีเหล่านั้นทราบ ความที่นางมีครรภ์แล้วจึงนำความไปบอกพระเทวทัต ๆ คิดเห็นเพียงเท่านั้นว่า จงอย่าให้ความ เสียชื่อเสียงเกิดขึ้นแก่พวกนางภิกษุณีผู้เป็นพวกของเรา จึงบอกว่าให้สีกนางภิกษุณีสืบพันธุ์เสีย นางภิกษุณีสาวนั้นฟังคำนั้นแล้วจึงขอให้หานางไปเฝ้าพระบรมศาสดาพระศาสดา แม้ทรงทราบอยู่ ว่า “นางได้มีครรภ์ตั้งแต่เมื่อนางยังเป็นคฤหัสถ์ แต่พระองค์ประสงค์ให้ปลอดภัยซึ่งคำนิทาของ คนอื่น จึงรับสั่งให้เชิญพระเจ้าปเสนทิโกศล ท่านอนาถปิณฑิกะเศรษฐี ท่านจุลอนาถปิณฑิกะ และ นางวิสาขาอุบาลิกา อีกทั้งสกุลใหญ่อื่น ๆ มาแล้ว ทรงโปรดให้พระอุบาลีเถระทำการชำระกรรม ของภิกษุณีสาวนี้ให้หมดสิ้นไป ในท่ามกลางบริษัท ๔ พระเถระให้เชิญนางวิสาขามาแล้ว ให้

สอบสวนอิทธิภณนั้นนางวิสาขานั้นให้คนล้อมมานั้น ตรวจดูมือ เท้า สะตือ และที่สุดแห่งท้องของนาง ภิกษุณีนั้นภายในมานแล้วนับเดือนและวันดู จึงทราบว่านางได้มีครรภ์ตั้งแต่ยังเป็นคฤหัสถ์ จึงบอก ความนั้นแก่พระเถระ, ครั้นนั้นพระเถระได้ทำให้ความเป็นผู้บริสุทธิ์ของนาง ให้ปรากฏขึ้นใน ท่ามกลางบริษัทแล้ว พระศาสดาได้ทรงสดับเรื่องนั้นแล้วตรัสประทานสาธุการว่าท่านพระอุบลี วิณัจฉยอิทธิภณถูกต้องดีแล้ว ในกาลต่อมานางก็ได้คลอดบุตรออกมาและพระเจ้าปเสนทิโกศลได้ ทรงรับเป็นพระราชบุตรบุญธรรม ซึ่งเด็กนั้นต่อมาก็คือ พระกุมารกัสสปเถระ ซึ่งพระผู้มีพระ ภาคเจ้าทรงสถาปนาท่านไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะ เป็นยอดของภิกษุผู้กล่าวธรรมได้วิจิตร และนาง ภิกษุณีนั้นต่อมาก็ได้ปฏิบัติธรรมจนบรรลุปะเป็นพระอรหันต์องค์หนึ่ง พระพุทธองค์ได้ตรัสอนุโมทนา สาธุการแก่พระเถระว่า “ชำระความได้ถูกต้องยุติธรรม”^{๒๓๔}

๓) ผลงานที่ท่านได้เป็นกำลังสำคัญ ทำให้พระพุทธศาสนายืนยาวสืบทอดมาถึงปัจจุบัน นี้ก็คือ หลังจากที่พระบรมศาสดาเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว พระมหากัสสปเถระได้คัดเลือก พระอรหันตสาวกจำนวน ๕๐๐ รูป ร่วมกันทำปฐมสังคายนา โดยมีมติของที่ประชุมสงฆ์ได้มอบให้ ท่านรับหน้าที่วิสัชนาพระวินัย โดยรวบรวมพระวินัยที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ในที่ต่าง ๆ เกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ นำมาจัดรวบรวมนเป็นหมวดหมู่จนเป็น พระวินัยปิฎก ที่เป็นหลักฐานให้ ศึกษากันในปัจจุบันนี้ ในการทำสังคายนาครั้งที่ ๓ โดยการนำของพระโมคคัลลีบุตรติสสเถระ ก็ถือ ว่าท่านสืบเชื้อสายการศึกษาพระวินัยมาจากศิษย์ของพระอุบลีเถระเช่นกัน เพราะความที่ท่าน พระอุบลีเถระ เป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านพระวินัยนี้ จึงได้รับยกย่องจากพระบรมศาสดา ในตำแหน่ง เอตทัคคะเลิศกว่าภิกษุทั้งหลาย ในทางผู้ทรงพระวินัย

๔.๕ วิธีปฏิบัติธรรมของพระอุบลีเถระ

ครั้นเมื่อบวชแล้ว ท่านก็ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคแล้วกราบทูลพระผู้มีพระภาคเพื่อ ขอออกปฏิบัติธรรมในป่าและราวป่าอันสงัด พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงทรงห้ามท่าน โดยทรงพระดำริว่า ถ้าท่านเลือกที่จะอยู่ในเสนาสนะป่านั้นท่านก็จะสามารถบำเพ็ญได้แต่วิปัสสนาธุระ (การปฏิบัติ วิปัสสนา) ได้เพียงอย่างเดียว บำเพ็ญคันถธุระไม่ได้ (การเล่าเรียนด้านปริยัติ) แต่ถ้าท่านเลือกที่จะ อยู่ในสำนักพระบรมศาสดาจะสามารถบำเพ็ญกิจทั้งสองนี้ได้ แล้วทรงเล็งเห็นว่าในอนาคตพระอุบลี จะบรรลุปะพระอรหันต์และจะเป็นหัวหน้าในฝ่ายวินัยปิฎก เมื่อทรงดำริความข้อนี้จึงไม่ทรงอนุญาตการ อยู่ป่าแก่พระเถระ พระอุบลีนั้นรับพระดำรัสของพระศาสดาแล้ว ได้ปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานอยู่

^{๒๓๔} ขุ.อป. ๓๓/๑๗๐/๒๖๐

ไม่นานนักก็ได้บรรลุพระอรหัต และพระศาสดาก็ทรงสอนพระวินัยปิฎกให้พระอุบาลีด้วยพระองค์เอง

๔.๖ ลักษณะการบรรลุธรรมของพระอุบาลีเถระ

พระอุบาลีนั้นรับพระดำรัสของพระศาสดาแล้ว ได้ปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานอยู่ไม่นาน ก็บรรลุพระอรหัตผล หลังจากฟังโอวาทที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสเปรียบบุคคลผู้ไม่ได้สมาธิหรือฌานว่า “ห้วงน้ำใหญ่ ถ้ามีช้างใหญ่สูง ๗ ศอก หรือ ๗ ศอกครึ่งมาถึง ช้างนั้นพึงคิดอย่างนี้ว่า ‘ทางที่ดี เราควรจะลงสู่ห้วงน้ำนี้แล้วล้างหูเล่นบ้าง ล้างหลัง เล่นบ้าง อาบ ต้ม ขึ้นมาแล้วหลีกเลี่ยงไปตามปรารภนา’ ช้างนั้นลงสู่ห้วงน้ำนั้นแล้ว พึงล้างหูเล่นบ้าง ล้างหลังเล่นบ้าง อาบ ต้ม ขึ้นมาแล้วหลีกเลี่ยงไปตามปรารภนา” ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะช้างนั้นมีร่างกายใหญ่ จึงต้องลงน้ำลึก ครั้นกระต่ายหรือเสือปลามาถึงห้วงน้ำนั้นเข้า กระต่ายหรือเสือปลานั้นพึงคิด อย่างนี้ว่า ‘เราเป็นอะไรและช้างใหญ่เป็นอะไร ทางที่ดี เราควรจะลงสู่ห้วงน้ำนี้แล้ว ล้างหูเล่นบ้าง ล้างหลังเล่นบ้าง อาบ ต้ม ขึ้นมาแล้วหลีกเลี่ยงไปตามปรารภนา’ กระต่ายหรือเสือปลานั้นลงสู่ห้วงน้ำนั้นโดยฉับพลัน ไม่ทันได้พิจารณา จำต้องหวังข้อนี้ได้ว่า ‘จกจมลงหรือจกลอยขึ้น’ ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะกระต่ายหรือเสือปลานั้นมีร่างกายเล็ก ลงในห้วงน้ำลึกไม่ได้ ฉะนั้น ผู้ใดพึงกล่าวอย่างนี้ว่า ‘เราเมื่อยังไม่ได้สมาธิ จักอาศัยเสนาสนะอันเจียบสัด คือป่าโปร่งและป่าทึบอยู่ ผู้นั้นจำต้องหวังข้อนี้ได้ว่า ‘จกจมลงหรือจกพุ่งขึ้น’ ฉะนั้น” กับพระอุบาลี จึงสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ท่านเป็นพระอรหันต์ที่บรรลุอรหัตผลด้วยหลักวิปัสสนาปุพพังคมนัย^{๒๑๕} และเป็นพระอรหันต์ประเภทปัญญาวิมุตติ คือ พระอรหันต์ผู้บำเพ็ญวิปัสสนาล้วน ๆ มิได้สัมผัสวิโมกข์ ๘ แต่สิ้นอาสวะเพราะเห็นด้วยปัญญา สามารถอธิบายตามหลักการปฏิบัติของวิปัสสนายานิก ที่ได้กล่าวแล้วข้างต้นโดยย่อดังนี้

๑ รักษาศีล สำรวมในพระปาติโมกข์ หมายถึง ความไม่ล่วงละเมิดทางกาย วาจา สำรวมระวังในศีลทั้งปวง และไม่เลี้ยวชีวิตด้วยมิจฉาอาชีวะที่พระพุทธเจ้าทรงดำหนิ ไม่เที่ยวไปในสถานที่ไม่สมควร ไม่คลุกคลีกับบุคคลที่ไม่สมควรคลุกคลี เช่น พระราชา การไม่คบหากับตระกูลที่ไม่สมควรคบหา เช่น ตระกูลที่ไม่มีศรัทธาไม่มีความเลื่อมใส

๒ สำรวมอินทรี หมายถึง ให้สำรวมระวังอินทรี คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เช่น เมื่อเห็นรูปทางตาแล้ว ก็สักแต่ว่าอาการเห็นเท่านั้น ไม่ใช่เห็นวัตถุตัวตนบุคคลเราเขา ผู้ศึกษาจงปฏิบัติ

^{๒๑๕} อัง.สตตก.อ. ๓๗/๑๔/๑๖๑.

เพื่อสำรวจทางตา ถ้าไม่สำรวจจะเป็นเหตุให้ถูกบาปอกุศลธรรมคือ อภิชฌา (ความเพ่งเล็งอยากได้) และโทมนัส (ความทุกข์ทางใจ) เข้าครอบงำได้

๓ รู้จักประมาณในการบริโภคอาหาร คือ ให้พิจารณาว่าการบริโภคอาหาร ไม่ใช่เพื่อเล่นคึกคะนองทางกาย ไม่ใช่เพื่อมัวเมาในรสอาหาร ไม่ใช่เพื่อประดับ ไม่ใช่เพื่อตกแต่ง แต่เป็นการบริโภคอาหารเพื่อให้ร่างกายนี้ ดำรงอยู่ได้ ปฏิบัติงานได้ เพื่อกำจัดความเบียดเบียนคือความทิวที่เกิดขึ้นทางกายเท่านั้น

๔ หมั่นประกอบความเพียร หมายถึง ให้ผู้ศึกษาปฏิบัติเพื่อกำจัดกิเลสด้วยการปฏิบัติก็มีมาตรฐานตลอดวัน กล่าวคือ เพื่อกำจัดกิเลสและชำระจิตให้บริสุทธิ์จากบาปอกุศลธรรม (นิวรณ์) ตลอดกลางวัน กลางคืน (ปฐมยาม และ ปัจฉิมยาม) ให้อยู่ด้วยอิริยาบถคือ การจงกรมและการนั่งเท่านั้น ให้นอนได้เฉพาะมัชฌิมยาม (คือ ๔ ทุ่ม ถึง ตี ๒) เท่านั้น ในการประกอบความเพียรด้วยการปฏิบัติก็มีมาตรฐานการจงกรมและการนั่งนี้ ให้นอนพักผ่อนได้ ๔ ชั่วโมงเท่านั้น (นอนแบบสี่เหลี่ยม คือ นอนโดยข้างเบื้องขวา ซ้อนเท้าเหลื่อมเท้า มีสติสัมปชัญญะ เตรียมพร้อมจะลุกปฏิบัติธรรมตลอดเวลา)

๕ เจริญสติสัมปชัญญะ คือเจริญสติอย่างต่อเนื่องทุกอิริยาบถ ทั้งการเดินไปข้างหน้า การถอยกลับ การแลดู การเหลียวดู การคู้แขน เหยียดแขน การครองผ้า (นุ่งห่ม) การบิณฑบาต การฉัน การดื่ม การเคี้ยว การลิ้ม ถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ ยืน เดิน นั่ง นอน ทุกอิริยาบถ ให้มีสติกำกับอยู่ตลอดเวลา

๖ เจริญวิปัสสนา เพราะวิปัสสนาญาณและมรรคญาณจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากไม่มีการกำหนดรู้สภาวะธรรม อย่างใดอย่างหนึ่งใน ๔ อย่าง คือ กาย เวทนา จิต และสภาวะธรรม เมื่อจำแนกองค์ธรรมตามสมควรแล้ว แจกแจงเป็นชั้นๆ ทยอยตนะเป็นต้น ก็จะทำให้เข้าใจหลักธรรมที่พระบรมศาสดาทรงแสดงเป็นบุคคลาธิษฐานนั้นได้อย่างชัดเจน

สรุปความว่า โลกุตตรมรรคจะเกิดขึ้นไม่ได้หากไม่มีการเจริญ วิปัสสนามาก่อน ดังนั้นจึงสันนิษฐานได้ว่า พระอุบาลีเถระได้เจริญวิปัสสนาโดยการกำหนดวิปัสสนาล้วน ๆ แบบวิปัสสนาปุพพังคมนัย ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์

๔.๗ สรุป

ประวัติและการสั่งสมบารมีของพระอุบาลีเถระเริ่มมาตั้งแต่อดีตชาติ คือ ในครั้งนั้นท่านเป็นเกิดเป็นพราหมณ์ มีนามว่าสุชาติพราหมณ์ อยู่ในเมืองหงสวดี สำเร็จไตรเพททั้ง ๓ พร้อมทั้งคัมภีร์พิเศษอีกหลายคัมภีร์ ต่อมาก็มีพระปทุมุตตรพุทธเจ้าอุบัติขึ้นในโลก แล้วได้เสด็จไปประทับที่

เมืองหงสวดี ในคราวนั้น สุนันทดาบสก็ได้เนรมิตรปราสาทไม้ชั้นมุงบังประชุมชนทั้งสี่ซึ่งอยู่ในสถานที่นั้น ๆ เมื่อองค์พระปทุมุตตรทรงแสดง สัจธรรม ๔ ประการอยู่ที่มณฑปดอกไม้ นั้น ก็มีเทพยดาและ มนุษย์แสนโกฏิได้ประโยชน์อันใหญ่หลวง ครั้นองค์พระปทุมุตตรทรงแสดงธรรมจบในวันที่ ๘ ก็ทรงทำนายสุนันทดาบสไว้ว่า สุนันทดาบสนี้เมื่อท่องเที่ยวอยู่ในมนุษย์โลกเทวโลก ก็จะเป็นผู้ประเสริฐกว่าเทพยดา มนุษย์ทั้งปวง แล้วจะได้เป็นสาวกของพระโคตมพุทธเจ้า มีนามว่า ปุณณมันตานีบุตร ในกัปที่แสนแห่งกัปข้างหน้า สุชาติพราหมณ์เมื่อได้ฟังคำทำนายก็อยากจะทำบุญ พอได้ทำบุญแล้วก็ปรารถนาเป็นผู้เลิศในทางวินัย เหมือนกับภิกษุรูปหนึ่งซึ่งเป็นพระสาวกขององค์พระปทุมุตตร ในคราวนั้นสุชาติพราหมณ์ได้สร้างอาราม ชื่อว่าโสภณะ ถวายแก่พระภิกษุสงฆ์เมืองคพระปทุมุตตรเป็นประธานครั้งสร้างอารามเสร็จแล้ว ก็ได้ทำการฉลองสังฆารามอีกเป็นอันมาก พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้นก็ได้ทรงอนุโมทนาและทำนายไว้ว่า สุชาติพราหมณ์ที่ได้สร้างอารามถวายสงฆ์นี้ จะเพียบพร้อมด้วยความสุขในมนุษย์โลก เทวโลกอยู่ตลอดกาลนาน คือจะได้เสวยทิพยสมบัติอยู่ในเทวโลกตลอด ๓ หมื่นกัป จะได้เป็นสมเด็จจอมรินทราธิราชพันชาติ จะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิราชพันชาติ จะได้เป็นพระราชาประเทศราชนับชาติมิได้ แล้วจะได้เป็นสาวกของพระโคตมพุทธเจ้าในกัปที่แสนแห่งกัปข้างหน้า มีนามว่าอุบาลี

ในกัปที่สองภายหลังจากภัทรกัปนี้ไป ท่านเกิดเป็นพระราชโอรสของพระเจ้าอัญชสะผู้มีพระเดชานุภาพยิ่งใหญ่ มีทรัพย์หลายแสนโกฏิ ชื่อว่า เจ้าชายจันทนะ แต่เพราะความแข่งแกร่งถือตัว ด้วยความเมาในชาติตระกูล ยศ และโภคะ ท่านได้ล่วงเกินพระปัจเจกพุทธนามว่าเทวละ ด้วยกรรมเช่นนี้ท่านจึงต้องเกิดมาในตระกูลที่ต่ำในชาติต่อมา คือ เกิดในตระกูลช่างกลบ มีนามว่าอุบาลี ในกรุงกบิลพัสดุ์ เมื่อเจริญเติบโตขึ้นได้เข้าถวายตัวเป็นมหาดเล็กทำหน้าที่ในตำแหน่งนายภูษามาลา มีหน้าที่ตัดแต่งพระเกศาและดูแลเครื่องแต่งพระองค์ประจำราชสกุลศากยะ ได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความจงรักภักดี เสมอต้นเสมอปลาย จนเป็นที่ไว้วางพระหฤทัยปฏิสนธิในเรือนช่างตัดผม เมื่อองค์พระบรมศาสดาประทับอยู่ที่อนุปิยัมพวัน ก็ได้ออกบรรพชากับราชกุมารทั้ง ๖ หลังจากบรรพชาอุปสมบทแล้ว ก็ขอให้พระศาสดาทรงสอนกัมมัฏฐานแล้วกราบทูลลาไปปฏิบัติวิปัสสนาในป่า แต่พระพุทเจ้าทรงประทานโอวาทและตรัสห้ามเสียก่อน เมื่อได้รับโอวาทจากพระบรมศาสดา พระอุบาลีเถระตั้งใจเจริญวิปัสสนาไปไม่ช้าก็ได้สำเร็จพระอรหัตผล ท่านเป็นพระอรหันต์ที่บรรลुด้วยหลักวิปัสสนาปุพพังคมนัยและเป็นพระอรหันต์ประเภทปัญญาวิมุตติ คือ พระอรหันต์ผู้บำเพ็ญวิปัสสนาล้วน ๆ มิได้สัมผัสวิโมกข์ ๘ แต่สิ้นอาสวะเพราะเห็นด้วยปัญญา

ครั้งนั้นสมเด็จพระบรมศาสดาได้ทรงสอนพระอุบาลีเถระ ให้ศึกษาเล่าเรียนพระวินัยด้วยพระองค์เอง จึงเป็นเหตุให้พระอุบาลีมีความเข้าใจและทรงจำพระวินัยปิฎกได้แม่นยำ และมี

ความเชี่ยวชาญมาก ทั้งเป็นผู้ที่สามารถพิจารณาหาเหตุผลเกี่ยวกับเรื่องพระวินัยได้เป็นอย่างดี จนทำให้พระพุทธเจ้าทรงยกย่องว่าเป็นเอกทัศกะในบรรดาภิกษุผู้ทรงพระวินัย คือ เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายผู้เป็นสาวกของพระพุทธเจ้าฝ่ายทรงวินัย พระอุบาลีมีบทบาทสำคัญมากในกิจการพระพุทธศาสนาทั้งในสมัยที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ และหลังจากที่พระองค์เสด็จปรินิพพาน เมื่อพระตถาคตเจ้าปรินิพพานแล้ว พระมหากัสสปะทำสังคายนา พระธรรมวินัยสงฆ์ได้เลือกท่านให้เป็นผู้วิสันนาในส่วนพระวินัยปิฎก เพราะท่านเป็นผู้มีความสามารถในเรื่องนี้ดี ครั้นท่านดำรงสังฆารอยู่โดยสมควรแก่กาลแล้ว ก็ดับขันธปรินิพพาน